

Neden Gıda Sanayii Envanteri?

Dr. Tamer AYDOĞ

Gıda - Kontrol Genel Müd. lüğü — ANKARA

1 — Dünya nüfusunun hızla artışı karşısında gıda ihtiyacının karşılanması, tarımsal üretimi artırmaya karşı olarak ürünlerin iyi değerlendirilmesi, bozulmaların önlenmesi ve niteliklerinin korunması büyük önem taşımaktadır. Gıdaların günümüzde Uluslararası ilişkilerde baskı ve etki aracı olarak kullanılması gıda üretiminin önemini daha da artırmaktadır.

Gıda sanayii Ülke ekonomisinin en önemli hacimini oluşturmaktadır. Bu sektör ülkenin tarımsal üretimini değerlendirerek sağlıklı beslenmeye imkan sağlamakta ve dünya pazarlarına ham madde yerine işlenmiş ürün sunarak ülke ekonomimize katkıda bulunmaktadır.

Ülkemiz imalat sanayiinde gıda sektörü üretiminin değer olarak payı % 27 dir.

Genellikle aile ve orta çapta firmalardan oluşan Türk Gıda Sanayii kolunda, 1981 de 16.000 civarında işletme faaliyette bulunmakta ve bu işletmelerde 500.000 civarında işçi çalışmaktadır. 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerin sayısı 1981 de ikibin civarındadır. Bu ikibin civarındaki işletmenin 75 kadarı büyük firma bazındadır. 75 büyük firmanın toplam sanayii içindeki yeri % 15 civarındadır. Bu hususta bize gıda sektörümüzün daha çok içeriye dönük, iç piyasaya yönelik faaliyet gösterdiğini anlatmaktadır.

Tarımsal ürünleri değerlendirip saklanabilir ve kullanılabilir hale getiren gıda sanayii, ekonominin tarım ve sanayii kesimleri arasında kaynak aktarımı görevini de üstlenmiştir. Gıda Sanayii kaliteli üretim, yeterli tüketimi gerçekleştirmek için gerekli teknolojiyi kullanmakla birlikte özellikle tarım sektörü, ambalaj sanayii, ulaştırma sektörünün yardımına ihtiyaç duymaktadır. Gıda Sanayiinin gelişmesi bu sektörlerin başarısıyla yakından ilişkilidir. Önceleri imalathane düzeyinde faaliyet gösteren birkaç işletmeden ibaret olan gıda sanayii modern üretim yöntemlerinin yeni kurulan üretim birimlerinde uygulanması ile günden güne büyümüş, bugünkü boyutlarına ulaşmıştır.

Gıda Sanayii genel ekonomik uğraşlar içerisinde önemli bir yeri olan sanayi koludur. Tarımsal hammadde işlenmesi nedeniyle tarımın gelişmesine direkt etkisi ve katkısı vardır. Bu nedenle gıda sanayii, üreticiden tüketiciye kadar uzanan ve ülkenin ekonomik düzeyinin gelişmesine etki ederek Milli Gelire katkısı bulunan çok yönlü bir faaliyet sahasıdır. Hammaddeden başlayarak tüm gıda maddelerinin üretiminden nihai tüketicinin eline ulaşmaya kadar her aşamada ekonomik, teknik, mali yönleri kompleks halde düşünülmelidir. İlerleyen teknoloji gıda sanayiinde her gün yeni metodlar yeni alet ve makinaların bulunması, modernleşen tekniğin gereği eğitilmiş kalifiye işgücü ihtiyacını doğurmaktadır. Gelişmekte olan ülkemizde teşvik tedbirleri de gıda sanayiinin gelişmesi açısından önemlidir.

Genel anlamda böyle bir potansiyele sahip olan bu sanayii kolunun, hammadde olarak tarım ürünlerini kullanması nedeniyle Ülkemizin sosyo - ekonomik düzeninden kaynaklanan bir dizi problem ile karşı karşıya geleceği aşikârdır.

Kullanılan hammaddenin tarımsal kökenli olması nedeni ile tarımsal yapıımızdaki tüm hata ve bozukluklar gıda sanayiimize direkt olarak yansımakta ve karşımıza sorunları hayli fazla olan bir sanayii dalı çıkmaktadır.

Genellikle gıda sanayiimiz dışa dönük pazar arayışı içinde bulunmaktadır.

2 — Gıda Sanayii Envanter Projesinin Gereçesi :

Gıda sanayiinin yapısını ortaya çıkarmak, kapasitelerini, iştegal konularını ve kuruluş yerlerini tesbit etmek ve mevcut bu tesislerin ekonomik, teknolojik açıdan bir değerlendirilmesinin alt sektörler üzerinden yapılabilmesi amacıyla «Gıda Maddelerinin Üretiminden Pazarlanmasına Kadar Çeşitli Safhalardaki Problemlerinin Halli» görevinin daha önce Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğüne verilmiş olduğu bi-

linmektedir. Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve oluşan sorunların giderilmesinde istatistik bilgiler zorunlu olmasına rağmen Ülkemizde bu bilgiler yetersiz ve eksiktir. Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğüne verilen «Üretimden Tüketime Kadar Oluşan Problemlerin Halli» görevi ve 1979 Yılı İcra Plânında Yeralan 460 Sayılı Tedbir Gereği Oluşturulacak «Türk Gıda Kodeksi» ile TSE tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Gıda Standartlarının oluşturulmasında ve etkinliğinin sağlanmasında, 1980 Yılı İcra Plânında yeralan 289 tedbir gereğince oluşturulan «Milli Gıda Yüksek Kurulu» ve bu kurul yönetiminde milli beslenme, ithalat ve ihracat programına dayalı olarak hazırlanan «Milli Güvenlik Gıda Stok Plânı»nın uygulanmasında ve 316 sayılı tedbir gereği plastik malzeme türlerinin belirlenmesi gerekli tüzük ve standartlarda değişiklik yapılabilmesinde gıda sanayimizin yapısının belirlenmesi gerekmektedir.

Yine 1982 Yılı İcra Plânında yeralan 98 Numaralı Tedbirde; «Türkiye'de Gıda Sanayi Envanteri» hazırlanacak, hammadde üretiminden itibaren işleme aşamasında ve nihai üründe standart, kodeks ve kalite kontrolleri yerine getirilecektir, ibaresi yer almaktadır.

1982 Yılı İcra Plânında yeralan 98 sayılı tedbir gereği olarak Tarım ve Orman Bakanlığı Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğü «Gıda Sanayi Envanter Projesi» için Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Devlet İstatistik Enstitüsü ile birlikte çalışmalara başlamış bulunmaktadır.

3 — Neden Gıda Sanayi Envanteri Yapılıyor :

İstatistiki bilgiler için örneğin DPT'ye gildiğinde bir önceki döneme ait yetersiz bilgiler, DİE'de Türkiye genelinde tüm sanayi bazında envanter çalışmaları yaptığı için spesifik olmayan bazı bilgiler; Ticaret ve Sanayi Odalarında son yılların modası olan 4 - 5 sayfalık ihracat raporları ve geçerliliği kalmamış bir adres listesi, Türkiye Sınai Kalkınma Bankasında firma veya bazende sektör bazında yatırımları kapsayan fizibilite etüdüleri ve raporları aynı şekilde tarıma dayalı sanayi içerisinde yeralan gıda sanayiinde uğraş veren Ziraat Bankası, Halk Bankası gibi kuruluşlarda yetersiz ve eksik bilgiler, çeşitli Bakanlıklarda ise

türlü nedenlerle tamamlanmamış olan yarım bilgiler ya verilememekte veya kendi görev sınırları içerisinde kaldığı için verilmemektedir.

İşte bütün bu sorulara cevap verebilecek çalışmayı yaparak bu kargaşanın içinden çıkmak ve daha sonra da bu çalışmaları izlemek amacıyla «Gıda Sanayi Envanteri» yapılmalıdır.

4 — Yapılan İşler :

1983 Yılı Yatırım Programımız içerisinde, Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğü ile Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Devlet İstatistik Enstitüsünün müşterek yürütecekleri «Gıda Sanayi Envanter Projesi» yer almış bulunmakta ve çalışmalar Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğüne koordine edilmektedir.

Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğü alt kuruluşları ile proje uygulaması için toplanarak bir uygulama plânı yapmıştır. İlgili projede gıda sanayicilerine muhatap olan Ticaret ve Sanayi Odaları, gıda ihracatı ile uğraşan İhracatçı Birlikleri ile Ticaret Bakanlığına bağlı Kooperatif Birliklerinin katkılarını tesbit etmek amacıyla toplantılar tertiplenmiştir.

Gıda Sanayi Envanter Projesi uygulama programı çerçevesinde, projeyi gıda sanayicilerine tanıtmak, gerekli işbirliğini sağlamak bu konudaki sorunları ve alınacak önlemleri saptamak amacıyla Ülkemizin çeşitli illerinde toplantılar yapılması plânlanmış olup, bu toplantıların birinci aşaması 9 ilimizde (Bursa, İzmir, Çanakkale, İstanbul, Mersin, Antakya, Adana, Konya, Ankara) yapılarak tamamlanmıştır. İkinci tur toplantıları da 11 ilimizde (Isparta, Eskişehir, Antalya, Samsun, Giresun, Trabzon, Gaziantep, Diyarbakır, Malatya, Erzincan, Erzurum) tamamlanmış bulunmaktadır.

Bu arada Devlet İstatistik Enstitüsü ile Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğü arasında işbirliği konusunda karşılıklı anlaşmalar sağlanmış ve protokol taraflarca imzalanıp 1 sene süreli olarak yürürlüğe girmiştir. İmzalanan bu protokol çerçevesinde projenin ikinci basamağı olarak Devlet İstatistik Enstitüsünden gıda sanayi konusuyula uğraşan 1 işçiden 9 işçiye kadar işçi çalıştıran 16.000 adet firmanın adresinin bizzat Enstitü arşivinden tesbiti çalışma-

ları bitirilmiş ve bu adres listeleri Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğü alt kuruluşlarına intikal ettirilmiştir.

16.000 adet adresle ilgili il ve sektörel bazda tasnif bitmiştir.

10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerindeki 2000 adet firma ile ilgili çalışmalar D.İ.E. ile birlikte devam etmektedir. Yine bu işyerlerindeki 2000 adet firma için katma değerle ilgili çalışmalar devam etmekte olup proje müddeti içinde bu çalışmalar neticelendirilecektir.

5 — Yapılacak İşler :

5.1. — Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğünce alt sektörler üzerinden hazırlanan C formları D.İ.E. ne teslim edilmiştir. Bunların sayısı takriben 2824 adet olup, 5 ilâ 9 arası işçi çalıştıran gıda işletmelerini kapsamaktadır. Bu formların DİE'nce işyerlerine gönderilmesi işi bitirilmiştir.

5.2. — 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerindeki durum şöyledir :

Bu işletmeler genellikle modern seviyede olan 1800 - 2000 kadar işyerini kapsamaktadır. Bu işyerinde tüm gıda sektörlerinin sorunlarını ve yapısını belirten ve bu amaçla hazırlanan anket formu uygulaması yapılacaktır.

Bu çalışmaların ilk aşamasında da, kamu ve özel sektörün belirli kesimlerine gönderilecek olan anket formu taslakları postalama işi bitmiştir.

5.3. — Bu işyerlerinden gelecek olan bilgilerin ışığı altında formlara son şekli verilecek, uygulamaya bizzat konularında yetişmiş anketörler ile çıkılacaktır.

5.4. — Gıda-Kontrol Genel Müdürlüğü ile D.İ.E. arası imzalanan protokol gereğince anketörlerin yetiştirilmesi için D.İ.E. ilgililerince 4-6/5/1983 tarihleri arasında anketörlük kursu yapılmıştır.

5.5. — Değerlendirme işleminde görev alacak elemanların tesbit işlemine başlanılmış ve taslak halinde anket formlarına son şekli verecek olan teknik komite oluşturulmuştur.

6 — Erişilmesi Beklenen Sonuç :

Gıda Sanayinin geliştirilmesi ve bu konuda oluşan problemlerin giderilmesinde istatistikî bilgiler gerekli olmasına rağmen Ülkemizde bu tip bilgileri yetersiz ve eksik olduğu varsayımından hareketle;

Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğü Gıda Sanayii Envanter Projesine 1983 yılında başlamış ve çalışmalarını 1984 yılını da kapsayacak şekilde plânlamış bulunmaktadır.

Bu projede yapılacak olan çalışmalarla; Gıda Sanayii sektöründe çalışan ve yeni kurulacak olan kuruluşlarda atıl kapasite oluşması konusu önlenmiş olacaktır.

— Teşvik kararnamesi ile ilân edilen gıda sektöründeki teşvik gören konular her yıl değişmektedir. Bu değişikliklere neden olan bilgiler bu çalışma sonucunda çıkacak olan istatistikî bilgilere dayalı olarak yeniden teşekkül ettirilecektir.

— Fizibilite raporlarına dayalı olarak verilmekte olan teşvik belgelerindeki kapasite limitleri yanıltıcı olmaktadır. Bu envanter çalışması ile gerçek kapasite limitleri belirlenecektir.

— Teşvik kararnamelerindeki geri kalmış yöreler ile diğer yöreler arasındaki yetersiz farkların yeniden düzenlenmesine imkân sağlanacaktır.

— Teşvik tedbirleri ile teşvik verilen gıda konuları tekrar gözden geçirilecek, değişen şartlara göre adaptasyonlar sağlanacak ve fizibilite raporlarına dayalı bir gerçek değerlendirme sistemi oluşturulmaya çalışılacaktır.

— Kuruluşların yıllık izlenimleri sürdürülecektir.

— Gıda Sanayiinde, imkânlar ölçüsünde yıllık sektör raporları hazırlanacaktır.

— Gıda Sanayiinde yeni kapasite imkânları için sektör etüdleri yapılacaktır.

— Gıda Sanayii kuruluşlarının bünye analizleri yapılacaktır.

— Mamul gıdaların fiyat ve pazarlama analizleri yapılacaktır.

— Gıda Sanayii üretim projeksiyonlarına materyal hazırlanacaktır.

— Gıda Sanayiinde oluşan teknolojik ve kalite sorunları tesbit edilecek ilgili araştırma ünitelerine sorun aktarılacaktır.

— Devlet Plânlama Teşkilâtındaki Teşvik Uygulama Dairesi Başkanlığına teşvik ihtiyaçlarını belirleyecek önerilerde bulunulacaktır.

— Gıda Sanayii üretiminde TSE ve gıda mamulleri nizamnamesine uygun mal üretimindeki gerekli doneler ilgili mercilere aktarılacaktır.

— Milli Gıda Yüksek Kurulunca olağanüstü durumlarda, Milli Stok Plânı ile ilgili doneler verilecek ve Sektör bazında gıda maddeleri ile ilgili üretim, maliyet, tedarik, stok talep ve tüketim, ihracat etüdleri ile ilgili projeksiyonlar ve mamul gıda maddeleri üreten, piyasaya arz eden tesis ve kuruluşların bünye analizleri yapılması sağlanmış olacaktır.

İki sene sürecek olan bu çalışmada DİE'den alınacak yetki ile donatılmış çeşitli disiplinlerdeki teknik anketör arkadaşlarımız, Özel ve Kamu kesimindeki 10 ve daha fazla işçi çalıştıran gıda sektörüne muhatap olacaklardır.

Ülkemizdeki gıda sanayiinin varlığının tesbitinden başka bir amaç taşımayan bu çalışmanın, vergi ve vergilendirme işlemleri ile ilgisi bulunmamaktadır. Firma bazında alınacak bu bilgiler, 13.6.1962 tarih ve 53 sayılı DİE Kuruluş Kanunu gereği Gıda - Kontrol Genel Müdürlüğü bilgi merkezinde tamamen gizli olarak saklanacaktır.

Amaç; Gıda Sanayiinin mevcut durumunun gerçekçi bir şekilde tesbiti ile bundan sonra kurulacak yeni tesislerde atıl kapasite yaratmayan büyük ölçüde katma değer yaratan, ihracat şansı çok olan, kalite kontrolü yapılan sağlıklı yeni sanayii kuruluşlarının kurulmasında ve gıda sanayiinin yönlendirilmesinde Devlet Plânlama Teşkilatı Teşvik Uygulama Dairesine yardımcı olacak teknik bilgileri temin etmektedir.

Bu çalışmada gerek Özel sektörün, gerekse Kamu sektörünün bilgi yönünden yardımlarını beklemekteyiz. Zira böyle bir çalışmanın tüm kuruluşların elbirliğiyle çözülebileceğine inanmaktayız.

Turkey's best quality wine
Quality registered by state seal

Kulüp Wines

AKMANLAR KOLL. STİ. Etilik, Palas Duruğu 5 Ankara Tel. 2119 10/11/12
 Sarayardı Cad. Fatih Sok. Acıbadem Kadıköy-İstanbul Tel. 37 7377